

Az igazi zseni előtt nincs országhatár. Csak a szeretet szab határt

*No borders for a true brilliance.
Only Love is a limit.*

Idén ünnepeljük Marc Chagall, a világ egyik leghíresebb és nemzetközileg legelismertebb modern művésze születésének 130. évfordulóját (1887. július 6.–1985. március 28.). Zsidó családba született a belarusz Vityebszkben, Szentpéterváron tanult, majd az inspirációkkal teli Párizst választotta második otthonául, és majd egy évszázadig élt.

Marc volt a legidősebb a kilenc testvér közül a Chagall családban. Akkoriban Vityebszk területén sok zsidó élt. Marc a helyi vallásos iskolákba járt, héberül tanult, és az Ószövetséget tanulmányozta. Ezek a tanulmányok nagy hatással voltak későbbi festészetének tartalmára és motívumaira. Chagall zsidó identitása nagyon fontos volt a számára, megpróbálta összeegyeztetni a régi zsidó hagyományokat a modern művészettel. A haszidikus vallásos hit tiltja Isten bármilyen teremtményének ábrázolását, így Chagall olyan otthonban nőtt fel, ahol nem voltak képek. Ezeket Vityebszk utcáin kereste, megőrizte őket emlékezetében, hogy későbbi munkáiban felhasználhassa azokat. Marc rajztehetsége volt az utolsó, amire szegénységben élő családja számított volna tőle. Apja hering-nagykereskedésben dolgozott, míg anyja egy kis vegyesboltot vezetett. Mégis,

addig nyaggatta anyját, míg el nem vitte a helyi művészeti iskolába. Az anya erőfeszítései szabadították fel a gyermek Chagallt abból a világból, amibe született, és így nyílt lehetősége rá, hogy tehetségét kibontakoztathassa. Anyja arra ösztönözte, hogy használja ki képességeit, ezért a fia hamarosan rajz-, ének- és hegedűórákat vett. Apja egyáltalán nem volt lelkes Marc érdeklődésével kapcsolatban, de támogatta, amint azt Marc le is írta: „5 rubelt szórt ki az udvarra, és ki kellett szaladnom, hogy felszedjem a pénzt.”

Első hivatásos művészettanára a helybéli festő, Jehuda Pen volt. Chagallról készített portréja ma a Belarusz Nemzeti Művészeti Múzeumban látható. Érezhető mennyi szeretettel, gyengédséggel és hálával ír Chagall a családjáról az Életem című könyvében, amit 1921–22-ben írt, míg arra várt, hogy a hatóságok megadják az engedélyt második párizsi útjához. Vityebszk inspirációk kimeríthetetlen forrása lett Chagall számára. Dómkokat, templomokat és régi utcákat, apró házakat és boltokat, a helyi élet mindennapjait, fakerítéseket, lovas kocsisokat örökölt meg vásznain a párizsi látképek mellett, míg az égen híres angyalai és szerelmesei szállnak. Nem számított, milyen messzire vetődött, a művész mindig megőrizte hazáját a lelkében. „Mélyen szeretem szülővárosomat, Vityebszket, nemcsak azért, mert ott születtem, hanem legelsősorban azért, mert ott fedeztem fel művészetem színeit egész életemre...”

A Pakruszkaja utcai ház, ahol Chagall gyermekkorát és serdülő éveit töltötte súlyosan megrongálódott ugyan a II. világháborúban, de csodával határos módon megmaradt. A Marc Chagall Múzeumot 1997-ben nyitották meg itt. 1906-ban Chagall Szentpétervárra költözött, ami akkoriban az orosz birodalom fővárosa és a művészeti élet központja volt. Két évig tanult Leon Bakstnál. Chagall 1910-ig maradt Szentpéterváron, és gyakran hazalá-

This year we celebrate the 130th anniversary of the birth of Marc Chagall (6 July 1887– 28 March 1985), one of the most known and internationally recognized modern artists. He was born in a Jewish family in a Belarusian town of Vitebsk, made his study in St. Petersburg, then chose inspiring Paris as his second home, and lived almost a century long life.

Marc was the eldest of nine children born to Chagall family. At that time Vitebsk was an area with dense Jewish population. Marc attended local religious schools, studied Hebrew and the Old Testament. These studies influenced much of the content and motifs of his paintings. Chagall's Jewish identity was important to him; he attempted to reconcile old Jewish traditions with modernist art. Hasidic religious beliefs forbade graphic representation of anything created by God and Chagall grew up in a home devoid of images. He was looking for them on the streets of Vitebsk, picking them up to his memory in order to create his future works. Marc's talent for drawing was the last thing that his poor family was expecting from him. His father

tozott Vityebszkbe, ahol találkozott szerelmével, Bella Rosenfelddel. Ám az ígéret földje, ahová teljes szívéből vágyakozott, Párizs volt. „Párizs! Nincs számomra édeesebb szó! Saját szememmel vágytam látni mindazt, amiről oly régen hallottam: a szem forradalma, a színek forrongása, melyek spontán és sajátos módon olvadnak egymásba a vonalak áradatában. Ilyet nem lehetett látni az én városomban. A művészet napja csak Párizsra süttött.” Párizsban, ahová „maga a végzet sodorta”, kristályosodott ki véglegesen Chagall stílusa. Festményei hamarosan a legújabbban szárba szökkenő avantgárd stílusjegyeket mutatták, melyeket egyéni színekkel és képzeletvilágával gazdagított. A Louvre, a múzeumok, szalonok és magángalériák váltak az igazi művészeti akadémiává számára. A nagyváros utcáiból is tanult, melyeket az ő szemében a „szabadság utánozhatatlan fénye” világított meg. Chagall behatóan tanulmányozta a művészeti újításokat és mozgalmakat az impresszionistáktól a kubistákig. Különösen csodálta Vincent van Gogh ecsetkezelését. Párizsban élt számos hasonló gondolkodású értelmiségi és művész – Vaszilij Kandinszkij, Chaim Soutine és Ossip Zadkine is. Így Chagallnak nem okozott gondot a beilleszkedés és a francia művészelittel való találkozás. Megismerkedett Pablo Picassóval, George Braque-kal, Robert Delaunay-val és Guillaume Apollinaire-rel, aki Chagall munkáit „természetfölöttinek” tartotta. „Hirtelen elkezd festeni. Megragadja a templomot, és a templommal fest. Megfogja a tehenet, és azzal fest” – mondta tehetségéről egy másik barátja, az író Blaise Cendrars. Chagall egy művészkommunában talált magának szobát a Montparnasse közelében, a La Ruche-ban. Nagy szegénységben és szűkségben élt. A lá-

worked in a herring warehouse, and his mother ran a small grocery store. Still, he pestered his mother until she took him to the local art school. It was her efforts that broke the boy Chagall free from the world into which he was born and gave him the opportunity to realize his innate talent. She encouraged him to exercise his abilities and he was soon taking lessons in drawing, singing and violin. The father was not at all enthusiastic about Marc's attraction, nevertheless he supported him, as Marc described: “he threw 5 roubles to the house yard, I had to run out to pick them up”.

His first professional teacher of art was painter Yehuda Pen. Portrait of Chagall drawn by master Pen is now displayed at the National Art Museum of Belarus. One should read with how much love, tenderness and gratitude Chagall depicts his family in a book entitled *My Life* that he wrote in 1921-22 while waiting for authorities' exit permission to make his second trip to Paris. Vityebsk became an inexhaustible source of inspiration for Chagall. Domes of churches and old streets, miniature houses and shops, scenes of local life, wooden fences, horse-cab drivers are perpetuated in the artist's canvases side by side to the images of Paris, with the famous angels and lovers in the sky. No matter how far from it the artist always managed to wear the motherland in his soul. “I am deeply in love with my native Vityebsk not just because I was born there, but first and foremost for the reason that there I discovered the colour of my art for the entire life...”

The house in Pakrouskaya Street, where Marc spent his childhood and adolescence, was severely damaged during the WWII, but it miraculously survived. The Marc Chagall

Museum was opened there in 1997. In 1906 Chagall moved to St Petersburg, which was at that time the capital of Russian Empire and the centre of its artistic life. For two years he was a student of Léon Bakst. Chagall stayed in St. Petersburg until 1910, often visiting Vityebsk where he met his beloved Bella Rosenfeld. But his promised land, where he was aspiring with all his heart, was “Paris! No word sounded sweeter to me! I aspired to see with my own eyes what I had heard of from so far away: this revolution of the eye, this rotation of colours, which spontaneously and astutely merge with one another in a flow of conceived lines. That could not be seen in my town. The sun of art then shone only on Paris.” In Paris, where he had been “pushed by the destiny itself”, takes place the final crystallization of Chagall's style. His paintings quickly came to reflect the latest emerging avant-garde styles, enriching them with his unique colours and imagination.

Louvre, museums, salons and private galleries became true Academy for him. He learnt from the very streets of the Great City that were illuminated for him by an inimitable “light of liberty”. Chagall carefully studied the artistic innovations and movements from Impressionists to Cubists. He particularly admired the brush of Vincent Van Gogh. Paris was home to many fellow intellectuals and artists – Wassily Kandinsky, Chaim Soutine and Ossip Zadkine, so Chagall had no trouble getting around, meeting the French artistic elite. He made acquaintance of Pablo Picasso, Georges Braque, Robert Delaunay and Guillaume Apollinaire, who described Chagall's work as “supernatural”. “Suddenly he paints. He grabs a church and paints with a church. He grabs a cow and paints with a cow,” depicts his talent another friend – writer Blaise Cendrars. Chagall found a room at an artists' commune near Montparnasse, called La Ruche. He lived in extreme poverty and need. Friends who came to his door had to wait while he put on his clothes – he painted in the nude to avoid staining his only outfit.

His works were exhibited in different Paris salons, but he had no solo exhibition and only few of his works were sold. In 1914 Apollinaire recommended Chagall to German Expressionist Herwarth Walden, who became greatly interested in Chagall's unique artistic vision and offered to organize a grand solo exhibition in Berlin. Chagall gladly accepted, hoping that this would finally enable him to make his name and to ease his mon-

togetóba érkező barátoknak várni kellett, amíg felöltözik, mivel meztelenül festett, ahogy összefestékezte egyetlen ruháját.

Műveit különböző párizsi szalonokban állították ki, de nem volt önálló kiállítása, és csak néhány festményt sikerült eladnia. 1914-ben Apollinaire beajánlotta Chagallt a német expresszionista Herwarth Waldennek, aki rendkívül érdekesnek találta egyedüli művészi látásmódját és felajánlotta, hogy rendez neki egy nagyszabású önálló kiállítást Berlinben. Chagall boldogan fogadta el az ajánlatot, mert azt remélte, végre nevet szerezhethet magának, és anyagi gondjai is megoldódnak. A berlini kiállítás sikeres volt, Chagall mégsem tudta learatni a hasznát, mert 1914 júniusában átlépte a határt, hogy meglátogassa családját és szerelmét, Bellát Vityebszkben. Kibört az I. világháború, és Chagall ottrekedt szülővárosában. 1923-ig nem térhetett vissza Párizsba.

A szerelem ábrázolását Chagall művein kivétel nélkül Bella Rosenfeldhez kötik. 1909-ben találkoztak, és első látásra egymásba szerettek. „Csendje az enyém. Szeme az enyém. Úgy érzem, mindig is ismert, ismerte a gyerekkoromat, a fiatal éveimet és ismeri a jövőmet.” Az elmélkedő, festészetében elmerülő Marc nem tűnt fel senkinek, de Bella

etary difficulties. Berlin exhibition was, indeed, a success. Chagall, however, reaps no gains of this because in June 1914 he had crossed the border to visit his family and his sweetheart Bella in Vitsebsk. The World War I broke out, and Chagall was forced to remain there. He did not return to Paris until 1923.

The love in Chagall's works is invariably associated with Bella Rosenfeld. They met in 1909 and fell in love at first sight. "Her silence is mine. Her eyes are mine. I feel she has known me always, my childhood, my present life, my future." Thoughtful, immersed in his painting, Marc was recognized by no one, but Bella already saw his talent. She became Marc's muse and continued to revisit his canvases for the rest of his life. Her black eyes, her features are recognizable in almost all the women he depicted even after her death. Famously, he often presented himself and Bella flying together, as if their love and shared joy had such a physical force it countermanded the law of gravity.

Bella descended from a wealthy family. Chagall knew he had to prove himself before receiving Rosenfelds' consent for marriage. Marc returned to Vitsebsk in 1914 to marry Bella and to take her with him, but

már akkor felismerte a tehetségét. Ő lett Marc múzsája, és a művész egész életében visszavisszatért vásznaira. Fekete szeme és arcvonásai felismerhetők szinte minden nőalakban, akit megfestett, még Bella halála után is. Híres képein gyakran ábrázolta magát és Bellát, amint együtt repülnek, mintha szerelmük és gyönyörük olyan fizikai erőt indukálna, ami legyőzi a gravitációt.

Bella jó módú családból származott. Chagall tudta, hogy bizonyítania kell, hogy elnyerje a Rosenfeld család engedélyét a házassághoz. Marc 1914-ben azért tért vissza Vityebszkbe, hogy elvegye Bellát, és magával vigye, de csapdába került a háború miatt lezárt határok között. Szentpétervárra költöztek, és tanúi lettek a szocialista forradalomnak. Egy rövid ideig a forradalmi rend elfogadta az avantgárd mozgalmat művészeti ideológiájának. Marcot felkérték, hogy legyen a képzőművészet komisszára. Lelkesen indította el az új művészeti iskolát Vityebszkben, és szorosan együttműködött El Liszickijjal és Kazimir Maleviccsel. Chagall megpróbált egy független gondolkodású művészekből álló kollektívát kialakítani. A hivatalos álláspont azonban hamar keményebbre váltott abban a tekintetben, hogy mi az igazi proletár művészet, és Marc lemondásra kényszerült. Egy rövid,

they were trapped by the War and the closure of border. They moved to St. Petersburg and became witnesses of the Socialist Revolution. For a short period the new Revolutionary Order accepted the avant-garde movement as its artistic ideology. Marc was invited to be commissar of visual art. He enthusiastically started a new art school in Vitsebsk and worked closely with El Litsitzky and Kazimir Malevich. Chagall tried to create a collective of independently minded artists. Official opinion, however, quickly hardened about what was proper proletarian art, and Marc was forced to resign. Apart from a brief, joyful stint designing sets for Moscow Yiddish Theatre, now he found his work unwelcome by Bolsheviks. After spending some years in poor conditions, with their five-year-old daughter, Ida, they left for the West in 1922, and never returned. Bella lived with Marc Chagall a long life, sharing all the difficulties and successes, followed him to New York in 1941 escaping from Nazi occupation of Paris. She died of sepsis in an American hospital in 1944. None of his subsequent women replaced Bella for him. Later he wrote: "For many years, her love covered all that I have done with her light."

örömteli időszakról eltekintve, amikor a moszkvai Jiddis Színháznak készített terveket, látnia kellett, hogy műveit nem fogadják el a bolsevikok. Néhány szegénységben töltött év után ötéves lányukkal, Idával együtt 1922-ben nyugatra utaztak, és soha nem tértek vissza. Bella hosszú életet élt Chagall mellett, osztozott gondjaiban és sikereiben, 1941-ben, amikor Párizs náci megszállása elől menekültek, vele ment New Yorkba is. 1944-ben halt meg egy amerikai kórházban, szepszisben. Egyetlen nő sem tudta ezután pótolni Bellát. Később Chagall így írt: „Sok éven át az ő fényében élve, szerelme minden tettemet áthatotta.”

A nagy művész tehát felnőtt, és túlnőtt családján, szülővárosán, hazáján is. Legyőzte a kulturális és országhatárokat, kilépett az űrbe, a határtalan misztikus szférákba, az egyetemes szint felé haladva. Munkássága csordultig telítve volt az oly nagyon áhított egyetemes szeretettel. „Életünkben egyetlen szín létezik, mint valami festő palettáján, s ez ad értelmet az életnek és a művészetnek. A szerelem színe.” (Marc Chagall)

**Öxc. Aliaksandr Khainouski,
a Belarusz Köztársaság nagykövete**

Thus the Great Artist grew up and went beyond his family, his native town, his homeland, overcoming cultural and national boundaries, rushing into space and exorbitant mystical sphere, proceeding to the universal. His work, indeed, was brimful of so much needed universal Love. "In our life there is a single color, as on an artist's palette, which provides the meaning of life and art. It is the color of love." (Marc Chagall)

**H.E. Aliaksandr Khainouski
Ambassador of Belarus**